

Viipekeeled ja Euroopa keeleõppe raamdokument

Ühtsete keeleoskustasemete kirjeldused

Lorraine Leeson
Beppie van den Bogaerde
Christian Rathmann
Tobias Haug

EUROPEAN CENTRE FOR MODERN LANGUAGES
CENTRE EUROPEEN POUR LES LANGUES VIVANTES

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Sissejuhatus

Projekti PRO-Sign eesmärk oli luua Euroopa standardid viipekeele tööalaseks kasutamiseks, eelkõige viipekeele õpetamiseks kurtide ja viipekeeletõlkide väljaõppega seotud õppekavadel. Projekti partnerid ning töötubades ja võrgustikutöös osalenud hindasid, testisid ja valideerisid Euroopa keeleõppe raamdokumendi tasemekirjeldusi viipekeele õpetamise, õppimise ja hindamise jaoks aastatel 2012–2015. Valminud dokument esitab viipekeele tasemekirjeldused, mis on projekti tulemusel kooskõlla viidud Euroopa keeleõppe raamdokumendiga.

Dokumendis tähistab varjutatud ala kõrgema taseme pädevust vastavalt Euroopa keeleõppe raamdokumendi (2001) eristustele.

Euroopa Nõukogu poolt loodud Euroopa Nüüdiskeelte Keskuse dokument on valminud keskuse 2012.–2015. aasta programmi „Learning through languages“ raames.

Dokumendis esitatud vaated kuuluvad autoritele ning ei pruugi peegeldada Euroopa Nõukogu ametlikku poliitikat. Kõik õigused kaitstud. Dokumendi ühtegi osa ei tohi ilma kommunikatsiooniüksuse (FR-67075 Strasbourg Cedex, publishing@coe.int) eelneva kirjaliku loata tõlkida, taastoota ega levitada üheski vormis ega ühelgi viisil, sealhulgas elektrooniliselt (CD, internet jne) või mehaaniliselt (kopeerides, salvestades või muul moel infot taastootes).

Council of Europe Publishing
FR-67075 Strasbourg Cedex
http://book.coe.int

European Centre for Modern Languages of the Council of Europe
Nikolaiplatz 4
AT-8020 Graz
www.ecml.at

© Euroopa Nõukogu (ECML/CELV), Aprill 2016
Dokument on koostatud Euroopa Nõukogu algatusel. Dokument on eesti keelde tõlgitud Euroopa Nõukogu loal, kuid tõlke eest vastutab tõlkija. Haridus- ja Teadusministeeriumi tellitud tõlget toimetasid Regina Paabo ja Liivi Liiholm Eesti Viipekeeletõlkide Kutseühingust ning Pille Põiklik ja Kadri Sõrmus HTM keeleosakonnast.

Kaanefoto: Converse College CC BY-SA 2.0
https://www.flickr.com/photos/conversecollege/16981920564/

Tänusõnad

Projekti PRO-Sign ekspertrühm tänab **Euroopa Nüüdiskeelte Keskuse** suurepärast meeskonda nõuannete, toetuse ja innustamise eest kogu projekti vältel.

Täname ka paljusid organisatsioone ja inimesi, kes tegid meiega koostööd projekti erinevates osades, sh:

Projekti konsultant
Frank Heyworth

Projektimeeskonna nõunik
Prof. David Little, Trinity College Dublin, Iirimaa

Euroopa Nüüdiskeelte Keskuse töötajad ja praktikandid
Siglinde Pape, keskuse töötaja
Niamh Martin, keskuse töötaja
Eva Wachter, keskuse töötaja
Naomi Sheneman, praktikant, Gallaudet' ülikooli doktorant (Washington, DC)
Wendy Murray Jr, kurtuse uuringute praktikant, Trinity College Dublin, Iirimaa

Projekti partnerid
Euroopa Kurtide Liit (European Union of the Deaf)
Euroopa Viipekeeletõlkide Foorum (European Forum of Sign Language Interpreters)
Prantsusmaa riikliku haridusinspektuuri esindaja Mireille Golaszewski, EndFragment
Karli ülikool, Tšehhi Vabariik
Lille'i 3. ülikool, Prantsusmaa
Viini ülikool, Austria
Jyväskylä ülikool, Soome
KU Leuven, kunstide teaduskond, Campus Antwerp, Belgia
Gruppo per lo Studio e l'Informazione sulla Lingua dei Segni Italiana (SILIS), Itaalia

Koostööpartner
Moskva riiklik lingvistikaülikool, Venemaa Föderatsioon

Täname PRO-Sign projekti 2013. aasta töötoas ja 2015. aasta võrgustikukohtumisel osalenuid väärtusliku panuse ja pühendumise eest.

Meie ekspertrühma kohtumised, töötuba, võrgustikukohtumine ja projekti konverentsid ei oleks saanud toimuda andekate tõlkideta, kes vahendasid inglise/ameerika viipekeelt ja rahvusvahelist viiplemist. Täname Lissa Zeviari, Oliver Pouliot'd ja Gerdinand Wagenaari nende töö eest.

Dokumendi sisu rahvusvahelise viiplemise tagasid silmapaistvad tõlgid Stefan Goldschmidt ja Chris Peters.

Projektimeeskond tänab lõpetuseks ka oma asutusi ja kolleege toetuse eest, mida meile avaldati kogu selle teedrajava ettevõtmise vältel.

Lorraine Leeson, Trinity College Dublin, Iirimaa
Beppie van den Bogaerde, Hogeschool Utrechti rakenduskõrgkool (HU), Holland
Christian Rathmann, IDGS, Universität Hamburg, Saksamaa
Tobias Haug, Zürichi eripedagoogika rakenduskõrgkool (HfH), Šveits

Detsember 2015

Sisukord

Sissejuhatus 1

Tänusõnad 2

Dokumendi loomisest 6

Kellele on see dokument mõeldud? 6

„Euroopa keeleõppe raamdokument: õppimine, õpetamine ja hindamine” 6

Metodoloogia: viipekeele kirjelduste loomine ja valideerimine 7

Kuidas dokumenti riiklikul tasemel kasutada? 8

Kasutatud kirjandus 8

Ühtsed keeleoskustasemed: viipekeelte üldskaala 9

PRO-Sign keeleoskustasemed 10

Viipekeele oskus 10

PUBLIKU EES ESINEMINE 10

KEELEOSKUSLÜNKADE KOMPENSEERIMINE 11

OMA KÕNE JÄLGIMINE JA PARANDAMINE 12

ÜLDINE VIIPLEMISOSKUS 13

OMA JUTU LÄBIMÕTLEMINE 14

TEADETE EDASTAMINE 15

PIKK MONOLOOG: kogetu kirjeldamine 16

PIKK MONOLOOG: põhjendamine ja selgitamine (nt väitluses) 17

Mõistmine 18

ELAVA ESITUSE JÄLGIMINE 18

VISUAALSE MEEDIA MÕISTMINE 19

VIHJETE TABAMINE JA JÄRELDAMINE (VIIBELDES) 20

ÜLDINE MÕISTMINE 21

EMAKEELSETE VIIPLEJATE VESTLUSE MÕISTMINE 22

TEADAANNETE JA JUHISTE JÄLGIMINE 23

TELESAADETE JA FILMIDE VAATAMINE 24

Viibeldud suhtlus 25

VESTLUS 25

VABA MÕTTEVAHETUS (SÕPRADE RINGIS) 26

INFOVAHETUS 27

KÜSITLEJA JA VASTAJA ROLL 28

ÜLDINE VIIPEKEELNE SUHTLUS 29

TOIMINGUD KAUPADE JA TEENUSTE OSTMISEL 30

EMAKEELSEST VIIPLEJAST VESTLUSKAASLASE MÕISTMINE 31

Suhtlusstrateegiad 32

SELGITUSTE PALUMINE 32
SUHTLUSKOOSTÖÖ 33
VOORUVAHETUS 34
Keelepädevus 35
ÜLDINE KEELEPAGAS 35
GRAMMATIKA KORREKTSUS 36
HÄÄLDUSPÄDEVUS 37
KEELEKASUTUSE OLUKOHASUS 38
VIIPEKASUTUS 39
VIIPEVARA ULATUS 40
Pragmaatiline pädevus 41
KEELEKASUTUSE PAINDLIKKUS 41
TEEMAARENDUS 42
Teksti selgus ja sidusus 43
TEKSTI SELGUS JA SIDUSUS 43
Kvalitatiivsed aspektid 44
VÄLJENDUSTÄPSUS 44
VIIPLEMISE LADUSUS 45
Sõnastik 46
Euroopa keeleõppe raamdokumendi üldterminid 46
Hindamisega seotud terminid 50
Viipekeele eriterminid 52

Dokumendi loomisest

Euroopa Nüüdiskeelte Keskuse PRO-Sign projekti eesmärk oli luua Euroopa standardid viipekeele tööalaseks kasutamiseks, eelkõige viipekeele õpetamiseks kurtide ja viipekeeletõlkide väljaõppega seotud õppekavadel (vt ka Leeson ja Calle, 2013; Leeson ja Bowen, 2013). Projekti raames tehti koostööd partnerite ning töötubades ja võrgustikutöös osalejatega, kes hindasid, testisid ja valideerisid Euroopa keeleõppe raamdokumendi tasemekirjeldusi seoses viipekeele õpetamise, õppimise ja hindamisega aastatel 2012–2015. Tulemuseks on viipekeele tasemekirjeldused, mis on kooskõlla viidud Euroopa keeleõppe raamdokumendi tasemekirjeldustega ning ära toodud valminud dokumendis.

Projekti jooksul võeti arvesse tööd, mida mitmetes Euroopa riikides oli juba tehtud raamdokumendi viipekeelele kohandamiseks, ja selle abil valmis Euroopa Nüüdiskeelte Keskuse viipekeele tasemekirjelduste projekti „Signed languages for professional purposes“ (PRO-Sign) käigus esimene dokument, mis kirjeldab viipekeele tasemeid, kehtestades sellega Euroopa standardi nende õppekavade jaoks, kus viipekeele õpet pakutakse kõrghariduse tasemel kogu Euroopas ja mujalgi.

Dokument on osa projekti kodulehest, kus on ära toodud kogu projekti puudutav informatsioon:

www.ecml.at/prosign

Kellele on see dokument mõeldud?

Koduleht ja käesolev dokument on abivahend viipekeele õpetajatele, õpetajate koolitajatele ja õppekavade arendajatele kõrghariduses. See võib abiks olla ka rahvusvahelistele ühendustele nagu Euroopa Kurtide Liit (European Union of the Deaf, lühendatult EUD), Maailma Kurtide Föderatsioon (World Federation of the Deaf, lühendatult WFD), Euroopa Viipekeeletõlkide Foorum (European Forum of Sign Language Interpreters, lühendatult efsli) ja teistele rahvusvahelistele organisatsioonidele.

„Euroopa keeleõppe raamdokument: õppimine, õpetamine ja hindamine”

Raamdokumendi andis 2001. aastal välja Euroopa Nõukogu ning seda kasutatakse paljudes Euroopa riikides teise keele ja võõrkeele õppe ja hindamise abivahendina.

> „Euroopa keeleõppe raamdokument on ühine alus võõrkeele õppekavade ja nende juhendite, eksamimaterjali, õpikute jms koostamiseks üle Euroopa. Raamdokumendis kirjeldatakse ülevaatlikult, mida keeleõppijad peavad omandama, et osata keelt suhtlemisel kasutada, ning milliseid teadmisi ja oskusi tuleb arendada, et selles vallas tõhusalt tegutseda. See kirjeldus hõlmab ka vastava keele kultuuritausta. Raamdokumendis määratletakse muu hulgas keeleoskuse tasemed, mis lubavad mõõta õppija edusamme elukestva keeleõppe kõigil etappidel. Raamdokument aitab ületada Euroopa haridussüsteemide erinevustest tingitud suhtlusbarjäärid keeleõppevaldkonna asjatundjate vahel.“ (Euroopa keeleõppe raamdokument, 2007: 17)

Dokument esitab *Can Do* nendingud suhtluse, teksti vastuvõtu ja -loome jaoks A1 tasemelt C2 tasemeni. Nagu teistes raamdokumendi materjalides, ei pruugi kõigi tasemete iga alakategooria jaoks kirjeldusi olemas olla, sest osasid tegevusi ei saa sooritada enne teatud taseme saavutamist, samas kui osad tegevused pole kõrgematel tasemetel enam eesmärgiks.

Raamdokumendi erinevate tasemete ja skaaladega saab tutvuda Euroopa Nõukogu algses trükises (2001)[1].

Kasutajad on teretulnud skaalasid ja kirjeldusi tarvitama kriitilise meelega. Kuigi viipekeele üldskaala oma ühtsete tasemekirjeldustega pakub lihtsa ja tervikliku süsteemi, ei pruugi see igas olukorras sobida. Raamdokument võib kontekstile vastavalt vajada edasist kohandamist. PRO-Signi raames välja pakutud kirjeldused loetlevad olukordi, kus viipekeele kasutajad suhtlevad.

Rahvusvahelises viiplemises esitatud versioon dokumendist koos raamdokumendiga sobituva hindamise näidetega on leitav projekti kodulehelt.

Metodoloogia: viipekeele kirjelduste loomine ja valideerimine

Viipekeele tasemekirjelduste loomisel kasutati järgnevaid materjale:

- Euroopa keeleõppe raamdokument (Euroopa Nõukogu, 2001);
- Iiri viipekeele raamdokumendiga lingitud õppekava (Leeson ja Byrne-Dunne, 2009; Leeson ja Grehan, 2009);
- Saksa viipekeele seosed raamdokumendiga (Rathmann et al, 2012);
- Hollandi viipekeele seosed raamdokumendiga (ATERK NGT, 2013).

Keelele, millel puudub kirjalik vorm, on võrdlemisi keeruline luua kirjeldusi, mis aitaksid esitada erinevates kontekstides sobivat keelekasutust ning esitaksid kohaselt skaleeritud arengut viipekeelses suhtluses. Osasid raamdokumendi kirjeldusi oli vaja muuta vähe, et nad sobiksid viipekeeltele, samas kui osasid pidi oluliselt ümber sõnastama, tagamaks nende sobitumine viipekeele eripärase modaalsusega. Lisaks juba mainitud materjalidele oli kirjelduste sõnastamisel otseselt abiks ka viipekeele kui teise keele (omandamise) alane teaduskirjandus.

2015. aasta märtsis osales 16 kurtuse ja kuulmise eksperti kogu Euroopast Grazis, Austrias toimunud PRO-Sign võrgustikukohtumisel. Osalejatele jaotati enne kohtumist kirjeldused inglise keeles ja rahvusvahelises viiplemises. Kohtumisel esitati osalejatele kirjeldused viipekeeles ja nad andsid omalt poolt tagasisidet nende tõhususe kohta ehk selle kohta, kas need kirjeldasid konkreetseid pädevustasemeid. Lühidalt öeldes lepiti kirjelduste osas ühiselt kokku. Täiendavat tagasisidet koguti kogenud viipekeele õpetajatelt, kes ei osalenud võrgustikukohtumisel. Selle põhjal tehti viipekeele tasemekirjeldustes veel viimaseid parandusi. Kirjelduste valideerimine saab aga toimuda alles pärast seda, kui need on kohandatud kohaliku konteksti tarvis, näiteks selle käigus, kui saksa või iiri viipekeele jaoks töötatakse välja raamdokumendiga seotud õppekava.

[1] https://www.hm.ee/sites/default/files/euroopa_keele6ppe_raamdokument_0.pdf

Kuidas dokumenti riiklikul tasemel kasutada?

Raamdokument on osutunud väga kasulikuks vahendiks, millega käsitleda võõrkeelte õpet, kuigi see koostati algselt vaid suulisi keeli silmas pidades.

Enamikes Euroopa riikides on viipekeele õpetamine alles lapsekingades. Paljude viipekeelte grammatikad pole veel täielikult kirjeldatud ja eri riikides toimub tõlkide ettevalmistus väga erineval tasemel (vt De Wit, 2012). Seega saab ka käesolevat dokumenti kasutada mitmel eri viisil. Viipekeele kursuste puhul võib see olla abiks õpetajatele, pakkudes esmast tuge õppijate keeletaseme hindamisel. See võib õppijatel aidata keeleoskust omandada. Sõltuvalt tõlkide õppekavade keelekursuste kestvusest ja põhjalikkusest, võib raamdokument olla vaid üks paljudest abivahenditest või see võib olla keskne raamistik, millega kõik pakutavad viipekeele kursused üleni seotakse.

Arvestades viipekeelte suuri erinevusi Euroopas, tuleb riiklikul tasemel viipekeelte heaks teha palju tööd, enne kui tasemekirjeldusi sisaldav dokument saab maksimaalse tulemuse anda. Me loodame, et nii kirja- kui viipekeeles esitatud dokument toetab neid ettevõtmisi.

Kasutatud kirjandus

ATERK NGT. 2013. Het Europees Referentiekader voor Talen: Gebarentalen. Käsikiri, www.ecml.at/Portals/1/ProSign/ERK_voor_gebarentaal_2013%20%5bCEFR%20for%20sign%20language%5d%20in%20Dutch.PDF.

De Wit, M. 2012. A Comprehensive Guide to Sign Language Interpreting in Europe. E-raamat.

Leeson, L. ja Bowen, S. 2013. Assessment Guidelines for Sign Language Interpreting Training Programmes. Brussels: European Forum of Sign Language Interpreters.

Leeson, L. ja Calle, L. 2013. Learning outcomes for graduates of a three-year sign language training programme. Brussels: European Forum of Sign Language Interpreters.

Leeson, L. ja Byrne-Dunne, D. 2009. Applying the Common European Reference Framework to the Teaching, Learning and Assessment of Signed Languages (D-sign).

Leeson, L. ja Grehan, C. 2009. A Common European Framework for Sign Language Curricula? D-Sign(ing) a curriculum aligned to the Common European Framework of Reference. Toimetanud M. Mertzani, Sign Language Teaching and Learning – Papers from the 1st Symposium in Applied Sign Linguistics (Vol 1, lk 21–33). Bristol: Centre for Deaf Studies, University of Bristol.

Rathmann, C., Kollien, S. et al. 2012. GERs: Arbeitspapier. Universität Hamburg.

Ühtsed keeleoskustasemed: viipekeelte üldskaala

Vilunud keelekasutaja	C2	Mõistab vaevata praktiliselt kõiki [viibeldud] tekste. Oskab sidusas ettekandes teha erinevatest allikatest pärit infost kokkuvõtteid ning taasesitada väiteid ja selgitusi. Oskab end spontaanselt, väga ladusalt ja täpselt väljendada, eristades tähendusvarjundeid isegi keerukamates olukordades.
	C1	Mõistab mitmesuguseid nõudlikke pikemaid tekste ja tabab varjatud tähendusi. Oskab end ladusalt ja sundimatult mõistetavaks teha, väljendeid eriti otsimata. Oskab kasutada viipekeelt paindlikult ja tulemuslikult nii avalikes, õpi- kui ka tööoludes. Oskab luua selget, hästi liigendatud ja üksikasjalikku teksti keerukatel teemadel, kasutades teadlikult keelevahendeid teksti ülesehitamiseks ja liigendamiseks, grammatiliseks ja sisuliseks seostamiseks.
Iseseisev keelekasutaja	B2	Mõistab keerukat teksti nii konkreetsel kui ka abstraktsel teemal, sh oma eriala tehnilisi tekste. Oskab vestelda nii ladusalt ja sundimatult, et suhtlemine viipekeelt emakeelena kasutavate või vilunud viiplejatega sujub mõlema poole jaoks pingutuseta. Oskab luua selgeid üksikasjalikke tekste erinevatel teemadel ning avaldada arvamust, kaaludes eri seisukohtade tugevaid ja nõrku külgi.
	B1	Mõistab asja tuuma, kui see on esitatud selges standardses viipekeeles [viipekeele kasutajate jaoks võib selleks olla kohalik viipekeele variant] ning tuttaval teemal: töö, kool, vaba aeg jne. Saab hakkama enamikes olukordades, kus viipekeelt kasutatakse. Oskab luua lihtsaid seostatud tekste tuttaval või huvipakkuval teemal. Oskab kirjeldada kogemusi ja sündmusi, unistusi, soove ja eesmärke ning lühidalt põhjendada ja selgitada oma seisukohti ja plaane.
Algtasemel keelekasutaja	A2	Mõistab lauseid ja sageli kasutatavaid väljendeid, mis on vahetult seotud talle oluliste valdkondadega (nt põhiline info enda ja pere kohta, sisseostude tegemine, kodukoht, töö). Oskab suhelda lihtsates igapäevastes suhtlusolukordades, mis nõuavad lihtsat ja otsest infovahetust tuttavatel teemadel. Oskab argiviibetega[2] kirjeldada oma päritolu ja vahetut ümbrust ning oma otseseid vajadusi.
	A1	Mõistab ja kasutab tuttavaid igapäevaseid väljendeid ja väga lihtsaid fraase konkreetse vajaduse rahuldamiseks. Oskab ennast ja teisi tutvustada ning küsida ja vastata ennast puudutavatele küsimustele, nt elukoht, inimesed, keda tunneb, asjad, mis tal on. Oskab lihtsal viisil suhelda tingimusel, et partner viipleb aeglaselt ja selgelt ning on abivalmis.

[2] Eestikeelses tõlkes tähistab termin „argiviibe“ igapäevases keeles kasutatavaid viipeid. (Joonealused märkused on lisatud tõlget toimetanud töötühma poolt, kui pole märgitud teisiti.)

PRO-Sign keeleoskustasemed
Viipekeele oskus

	PUBLIKU EES ESINEMINE
C2	*Oskab enesekindlalt ja selgelt esitada keerukat teemat inimestele, kes ei ole teemaga tuttavad, ning liigendada ja kohandada juttu paindlikult vastavalt auditooriumi vajadustele.* *Oskab vastata keerulistele ja ka teravatele küsimustele.*
C1	*Oskab pidada selge ja loogilise ettekande keerukal teemal. Oskab laiendada ja põhjendada oma seisukohti ning esitada asjakohaseid näiteid.* *Talub hästi enda katkestamist, reageerib katkestustele spontaanselt ja peaaegu pingutuseta.*
B2[3]	*Oskab pidada selge, kavakindla ettekande ning tuua välja olulisemad seisukohad ja väiteid kinnitavad üksikasjad.* *On võimeline ettevalmistatud tekstist spontaanselt kõrvale kalduma ja peatuma auditooriumi huvitavatel küsimustel, väljendudes seejuures üsna ladusalt ja vabalt.*
	Oskab ettevalmistanuna pidada selge ettekande, põhjendada poolt- ja vastuväiteid ning kaaluda eri seisukohtade tugevaid ja nõrku külgi. *Oskab esinemisjärgsetele küsimustele vastata nii ladusalt, sundimatult ja pingutuseta, et ei temal ega auditooriumil teki raskusi.*
B1	*Oskab ettevalmistanuna üldsõnaliselt esineda endale tuttaval teemal, väljendudes enamasti küllaltki selgelt ja arusaadavalt, ning üsna täpselt välja tuua asja tuuma.* *Oskab vastata esinemisjärgsetele küsimustele; mõnikord (kui küsimus esitatakse liiga kiiresti) võib paluda küsimust korrata.*
A2	*Oskab esitada lühikese selgeksõpitud teksti endale tuttaval igapäevateemal ning lühidalt põhjendada ja selgitada arvamusi, kavatsusi ja tegevusi.* *Tuleb toime väheste lihtsate esinemisjärgsete küsimustega.*
	Oskab esitada lihtsa selgeksõpitud teksti endale tuttaval teemal. *Oskab vastata lihtsatele esinemisjärgsetele küsimustele, kui vajaduse korral küsimust korratakse või aidatakse vastust sõnastada.*
A1	*Oskab esitada väga lühikese selgeksõpitud sõnumi, näiteks tutvustada esinejat või öelda toosti.*

[3] Dokumendis tähistab varjutatud ala kõrgema taseme pädevust vastavalt Euroopa keeleõppe raamdokumendi (2001) eristustele.

	KEELEOSKUSLÜNKADE KOMPENSEERIMINE
C2	*Oskab mittemeenuva viipe asendada samaväärse vastega nii sujuvalt, et asendus pole peaaegu märgatav.*
C1	*Sama mis B2*
B2	*Oskab oma juttu ümber sõnastada, et varjata lünki omandatud viipevaras ja grammatikas.*
B1	*Oskab kirjeldada objekte tunnuste kaudu, kui vajalik viibe [sõna] ei meenu. Oskab tähendust edasi anda sarnase tähendusega viipega [sõnaga] (nt „veoauto inimestele" tähenduses „buss").*
	Oskab mõistet edasi anda mingi sarnase tähendusega viipe [sõna] abil, paludes end parandada.
A2	*Oskab vale viibet [sõna] kasutades žestide abil selgitada, mida ta tahab öelda.*
	Oskab mõtet edasi anda esemele osutades (nt tähenduses „Palun mulle see").
A1	*Kirjeldus puudub*[4]

[4] Nagu teistes raamdokumendi materjalides, ei pruugi kõigi tasemete iga alakategooria jaoks kirjeldusi olemas olla, sest osasid tegevusi ei saa sooritada enne teatud taseme saavutamist, samas kui osad tegevused pole kõrgematel tasemetel enam eesmärgiks.

	OMA KÕNE JÄLGIMINE JA PARANDAMINE
C2	*Oskab sujuvalt kõnes tagasi minna ja raskeid kohti teisiti sõnastada, ilma et vestluskaaslane seda õieti märkakski.*
C1	*Oskab uuesti alustada ja raskeid kohti ümber sõnastada, ilma sujuvat viiplemist katkestamata.*
B2	*Oskab parandada keelevääratusi ja vigu, kui ta neid märkab või kui need on põhjustanud vääritimõistmist.* *Teab oma korduvaid vigu ja püüab neid teadlikult vältida.*
B1	*Oskab parandada valesti kasutatud ajavormi vm keelendit, mis põhjustab vääritimõistmist, kui vestluskaaslane sellele tähelepanu juhib.*
	Oskab küsida kinnitust kasutatud keelendi õigsuse kohta. *Oskab katkenud suhtlust uuesti alustada, kasutades teistsugust taktikat.*
A2	*Kirjeldus puudub*
A1	*Kirjeldus puudub*

	ÜLDINE VIIPLEMISOSKUS[5]
C2	*Oskab viibelda selgelt, ladusalt, liigendatult ja loogiliselt, nii et kuulajal on lihtne olulist tähele panna ja meelde jätta.*
C1	*Oskab keerukal teemal esitada selgeid, üksikasjalikke kirjeldusi ja ettekandeid, seostades allteemasid, arendades seisukohti ja lõpetades sobiva kokkuvõttega.* *Oskab esitada selgeid, järjekindla teemaarendusega kirjeldusi ja ettekandeid, tuues välja olulisemad seisukohad ja väiteid kinnitavad üksikasjad.*
B2	*Oskab esitada selgeid, üksikasjalikke kirjeldusi ja ettekandeid mitmesugustel oma huvivaldkonna teemadel, laiendades ja põhjendades mõttekäike kommentaaride ja asjakohaste näidetega.*
B1	*Oskab esitada võrdlemisi ladusaid, kuid üldsõnalisi kirjeldusi oma huvivaldkonna teemade piires, väljendades mõtteid lihtsate lausete järjendina.*
A2	*Oskab lihtsal viisil kirjeldada ja tutvustada inimesi, elu- ja töötingimusi ning igapäevatoiminguid, viibelda, mis meeldib, mis mitte jne, väljenduda lihtsate fraaside ja lausetega.*
A1	*Oskab moodustada lihtsaid, enamasti sidumata fraase inimeste ja paikade kohta.*

[5] Euroopa keeleõppe raamdokumendis pealkirjaga „Üldine rääkimisoskus“.

	OMA JUTU LÄBIMÕTLEMINE
C2	*Sama mis B2*
C1	*Sama mis B2*
B2	*Oskab läbi mõelda, mida ja kuidas viibelda ning milline on sõnumi mõju suhtluspartneri(te)le.*
B1	*On võimeline katsetama enda jaoks uusi kombinatsioone ja väljendeid, küsides tagasisidet.*
	Oskab läbi mõelda, kuidas asja tuuma jm olulist oma oskuste piires edasi anda, lihtsustades sõnumit selliselt, et kasutab mõtte väljendamiseks meenuvaid või tema käsutuses olevaid viiped.
A2	*On võimeline meenutama ja kordama olukorda sobivaid fraase oma keelevarast.*
A1	*Kirjeldus puudub*

	TEADETE EDASTAMINE
C2	*Kirjeldus puudub*
C1	*Oskab edastada teateid ladusalt ja peaaegu raskusteta, väljendades rõhu ja intonatsiooni [sh mittekäeliste elementide] abil täpselt peenemaid tähendusvarjundeid.*
B2	*Oskab edastada üldisema sisuga teateid küllalt selgelt, ladusalt ja loomulikult, nii et arusaamine ei nõua pingutust.*
B1	*Oskab edastada lühikesi ettevalmistatud teateid igapäevastes tööolukordades. Teade on võõrastest rõhuasetustest ja intonatsioonist [sh mittekäelistest elementidest] hoolimata siiski selgelt mõistetav.*
A2	*Oskab edastada väga lühikesi ettevalmistatud teateid õpitud teemadel, mis on mõistetavad keskendunud suhtluspartnerile.*
A1	*Kirjeldus puudub*

	PIKK MONOLOOG: kogetu kirjeldamine
C2	*Oskab selgelt, ladusalt, üksikasjalikult ja sageli meeldejäävalt kirjeldada.*
C1	*Oskab keerukal teemal selgelt ja üksikasjalikult väljenduda.* *Oskab üksikasjalikult kirjeldada ja jutustada, seostada allteemasid, arendada mõtet ning lõpetada sobiva kokkuvõttega.*
B2	*Oskab selgelt ja üksikasjalikult väljenduda mitmesugustel oma huvivaldkonna teemadel.*
B1	*Oskab sirgjooneliselt väljenduda oma huvivaldkonna teemade piires.* *Oskab võrdlemisi ladusalt, kuid samas üldsõnaliselt jutustada ja kirjeldada, väljendades mõtteid lihtsate lausete järjendina.* *Oskab üksikasjalikult vahendada kogetut, kirjeldada oma tundeid ja reageeringuid.* *Oskab vahendada ootamatute sündmuste (nt õnnetusjuhtumite) üksikasju.* *Oskab vahendada raamatu või filmi sisu ja kirjeldada oma muljeid.* *Oskab kirjeldada unistusi, soove ja püüdlusi.* *Oskab kirjeldada tegelikke või kujuteldavaid sündmusi.* *Oskab jutustada.*
A2	*Oskab jutustada või kirjeldada, reastades lihtsaid mõtteid. Oskab kirjeldada igapäevaeluga seonduvat, nt inimesi, kohti, tööd või õpinguid.* *Oskab lühidalt ja lihtsalt kirjeldada sündmusi ja toiminguid.* *Oskab kirjeldada kavatsusi, kokkuleppeid, tavapäraseid toiminguid, möödunut ja kogetut.* *Oskab lihtsas keeles kirjeldada ja võrrelda kõnealuseid objekte või oma asju.*
A1	*Oskab selgitada, mis talle millegi juures meeldib või ei meeldi.* *Oskab tutvustada iseennast, oma tegevusala ja elukohta.*

	PIKK MONOLOOG: põhjendamine ja selgitamine (nt väitluses)
C2	*Kirjeldus puudub*
C1	*Kirjeldus puudub*
B2	*Oskab kavakindlalt põhjendada oma seisukohti, tuues välja olulised aspektid ja väiteid kinnitavad üksikasjad.*
	Oskab esitada selgesõnalisi põhjendusi, laiendades ja toetades arutluskäike kommentaaride ja asjakohaste näidetega. *Oskab järjestikku esitada läbimõeldud põhjendusi.* *Oskab selgitada oma vaatenurka ning kaaluda kõnealuste seisukohtade tugevaid ja nõrku külgi.*
B1	*Suudab esitada võrdlemisi hästi jälgitavaid põhjendusi.*
	Oskab lühidalt põhjendada ja selgitada arvamusi, kavatsusi ja toiminguid.
A2	*Kirjeldus puudub*
A1	*Kirjeldus puudub*

Mõistmine

	ELAVA ESITUSE JÄLGIMINE
C2	*Suudab jälgida loenguid jm esinemisi, milles tuleb ette palju argikeelt, erikeelt või võõraid termineid.*
C1	*Suudab suhteliselt hõlpsasti jälgida enamikku loengutest, mõttevahetustest ja väitlustest.*
B2	*Suudab jälgida keeruka arutluskäigu ja keelekasutusega loengute, esinemiste, aruannete ja muus vormis teaduslike või erialaste esinemiste põhisisu.*
B1	*Suudab jälgida loengut või esinemist oma valdkonnas, kui teema on tuttav ning esitus lihtne ja selge ülesehitusega.*
	Suudab üldjoontes jälgida lühikest otsesõnalist juttu tuttaval teemal, kui esitus on selge ja kasutatakse standardviipeid.
A2	*Kirjeldus puudub*
A1	*Kirjeldus puudub*

	VISUAALSE MEEDIA MÕISTMINE
C2	*Sama mis C1*
C1	*Mõistab vägagi erinevat laadi, sh ebastandardse keelekasutusega, salvestatud materjali ja saateid, tabades ka peenemaid nüansse, nagu varjatud hoiakud ja viiplejate omavahelised suhted.*
B2	*Mõistab salvestisi ühiskeeles, mida enamasti võib kohata avalikus, töö- ja hariduselus, ning tabab viipleja seisukohti, hoiakuid ja jutu sisu.*
	Mõistab enamikke dokumentaalsaateid ning muid salvestatud ja levitatavaid materjale, mis on ühiskeelsed. *Tabab viipleja meeleolu, tooni jms.*
B1	*Mõistab enamiku salvestatud ja levitatava materjali sisu, kui teema pakub huvi ning on esitatud selgelt ja standardviipeid [või kohalikke viipeid] kasutades.*
	Mõistab uudiste ja lihtsamate salvestiste põhisisu, kui teema on tuttav ning esitus suhteliselt aeglane ja selge.
A2	*Mõistab lühikeste, aeglaselt ja selgelt esitatud salvestiste põhisisu, mis puudutab aimatava sisuga igapäevaseid asju.*
A1	*Kirjeldus puudub*

	VIHJETE TABAMINE JA JÄRELDAMINE (VIIBELDES)
C2	*Sama mis C1*
C1	*Oskab osavalt teha kontekstis, grammatikas ja viipevalikus peituvate vihjete toel järeldusi hoiakute, meeleolu ja kavatsuste kohta ning oletada, mida on järgmisena oodata.*
B2	*Oskab arusaamise nimel kasutada mitmesuguseid strateegiaid, sealhulgas keskenduda olulisele; kontrollib mõistmist konteksti toel.*
B1	*Suudab kontekstis mõista tundmatuid viipeid, kui teema kuulub tema huvivaldkonda.* *Oskab konteksti põhjal tuletada juhuslike tundmatute viibete tähendust ja järeldada lausete mõtet, kui arutluse teema on tuttav.*
A2	*Oskab lühikeste konkreetset laadi igapäevaste tekstide ja teadete üldise tähenduse kontekstis tuletada tundmatute viibete arvatavat tähendust.*
A1	*Kirjeldus puudub*

	ÜLDINE MÕISTMINE
C2	*Mõistab raskusteta igasugust emakeelepärase kiirusega esitatud viipekeelt nii vahetus suhtluses kui ka meedias.*
C1	*Mõistab viipekeelt piisavalt, et saada aru pikemast jutust abstraktsel ja keerukal teemal, mis ei pruugi olla tuttav; võib siiski küsida mõnd üksikasja, eriti kui keelevariant on võõrapärane.* *Suudab laias ulatuses mõista idiomaatilisi ja argiväljendeid, tabades ära registrivahetuse.* *On võimeline jälgima pikka juttu isegi siis, kui selle ülesehitus ei ole selge ja kõiki mõtteseoseid ei panda viibetesse.*
B2	*Mõistab üldiselt kasutatavaid viipekeele variante nii vahetus suhtluses kui ka meedias ja nii endale tuttavatel kui ka tundmatutel teemadel, mis on tavalised isiklikus, avalikus, haridus- või töösuhtluses. Ainult suur [visuaalne või auditiivne] müra, vestluse ebatavaline ülesehitus ja/või idioomide rohkus võib arusaamist kahandada.*
	Mõistab nii suhteliselt pika ja keeruka ühiskeelse jutu kui ka oma eriala käsitleva arutelu põhisisu nii konkreetse kui ka abstraktse teema puhul. *Suudab jälgida pikka juttu ja keerukat argumentatsiooni juhul, kui teema on suhteliselt tuttav ja vestluse suund on selgelt markeeritud.*
B1	*Mõistab otsesõnalist faktiteavet igapäevaelu või tööga seotud teemadel, tabab nii peamist sõnumit kui ka spetsiifilisi üksikasju, kui viiped on selged ja tuttavad.*
	Mõistab olulisemat selgest standardses viipekeeles jutust ja lühikestest lugudest tuttavatel teemadel, millega puutub igapäevaselt kokku tööl, koolis, vabal ajal jne.
A2	*Mõistab piisavalt, et rahuldada konkreetseid vajadusi, kui viibeldakse selgelt ja aeglaselt.*
	Mõistab selgelt ja aeglaselt viibeldud fraase jm väljendeid, mis seostuvad esmatähtsate eluvaldkondadega (nt algeline isiku- ja pereteave, sisseostud, kodukoht, töö).
A1	*Suudab jälgida väga aeglast ja hoolikat viiplemist, vajades sisu tabamiseks rohkelt pause.*

	EMAKEELSETE VIIPLEJATE VESTLUSE MÕISTMINE
C2	*Sama mis C1*
C1	*Suudab raskusteta mõista ülejäänud rühma keerukat koostööd ühises mõttevahetustes ja väitlustes isegi keeruka abstraktse teema puhul.*
B2	*Suudab kaasa mõelda emakeelsete viiplejate elavale mõttevahetusele.*
	Suudab mõningase pingutusega mõista, mida tema ümber viibeldakse, aga võib pidada raskeks osaleda mõjusalt selliste emakeelsete viiplejate mõttevahetuses, kes ei kohanda oma keelekasutust temaga arvestades.
B1	*Suudab üldiselt jälgida pikema mõttevahetuse põhipunkte eeldusel, et viibeldakse selgelt ja standardses keeles.*
A2	*Suudab üldiselt tabada mõttevahetuse teemat, kui viibeldakse aeglaselt ja selgelt.*
A1	*Kirjeldus puudub*

	TEADAANNETE JA JUHISTE JÄLGIMINE
C2	*Sama mis C1*
C1	*Suudab info kätte saada isegi kehva kvaliteediga ja moonutatud videolt (nt vanalt VHS-filmilt).* *Mõistab keerukamat tehnilist või suunavat infot, näiteks tegevusjuhiseid, tuttavate toodete ja teenuste tutvustusi jms.*
B2	*Mõistab normaalse kiirusega edastatud standardses [või kohalikus] keelevariandis teadaandeid ja sõnumeid konkreetsetel ja abstraktsetel teemadel.*
B1	*Mõistab lihtsamat tehnilist või suunavat infot, näiteks igapäevaste seadmete kasutamisjuhiseid.* *Suudab järgida üksikasjalikke juhtnööre.*
A2	*Mõistab lühikeste, lihtsate ja selgete sõnumite või teadaannete põhisisu.* *Mõistab lihtsaid juhiseid, näiteks kuidas jalgsi või ühissõidukiga pääseda punktist A punkti B.*
A1	*Mõistab selgelt ja aeglaselt antud juhiseid ning suudab järgida lühikesi lihtsaid juhtnööre.*

	TELESAADETE JA FILMIDE VAATAMINE
C2	*Sama mis C1*
C1	*Suudab jälgida filme, kus kasutatakse arvestataval määral slängi ja idiomaatilist kõnepruuki.*
B2	*Mõistab enamikke tele- või internetiuudiseid ja päevakajalisi saateid. Mõistab dokumentaalsaateid ja -filme ning enamikku muid filme, otseintervjuusid, vestlussaateid, telelavastusi vm, mis on standardkeeles.*
B1	*Mõistab suurt osa telesaatest või internetivideost (nt intervjuust, lühiloengust ja uudisreportaažist), kui teema pakub huvi ning esitus on suhteliselt aeglane ja selge.*
	Suudab haarata tuttaval teemal telesaate põhisisu, kui esitus on suhteliselt aeglane ja selge.
A2	*Suudab jälgida faktipõhiste teleuudiste teemavahetusi ja tabada uudise põhisisu.*
A1	*Kirjeldus puudub*

Viibeldud suhtlus

	VESTLUS
C2	*Oskab vabalt ja adekvaatselt vestelda kõikvõimalikes avaliku ja isikliku elu olukordades, ilma et keeleoskus teda kuidagi piiraks.*
C1	*Kasutab viipekeelt paindlikult ja mõjusalt enamikul suhtluseesmärkidel, valdab emotsionaalset ja vihjelist keelepruuki, oskab teha nalja.*
B2	*Oskab kaasa rääkida pikemas üldteemalises vestluses, seda ka visuaalselt mürarikkas ümbruses.* *Oskab suhelda emakeelsete viiplejatega, ilma et ta neile tahtmatult nalja teeks, neid ärritaks või neilt tavapärasest erinevat käitumist eeldaks.* *Oskab edasi anda tundevarjundeid ning rõhutada toimunu või kogetu olulisust.*
B1	*Suudab ettevalmistuseta vestelda tuttavatel teemadel.* *Suudab igapäevasuhtluses jälgida selget talle adresseeritud viiplemist, kuid võib siiski paluda korrata mõningaid sõnu või fraase.* *Suudab osaleda vestluses või mõttevahetuses, kuid aeg-ajalt võib jääda arusaamatuks, mida ta täpselt öelda tahab.* *Oskab väljendada üllatust, rõõmu, kurbust, huvi ja ükskõiksust; oskab sellistele emotsioonidele reageerida.*
A2	*Oskab luua kontakti: tervitada, hüvasti jätta, ennast või teisi tutvustada, tänada.* *Suudab üldjoontes jälgida selget ja standardset talle adresseeritud viiplemist, kui kõneaine on tuttav ja kui on võimalik paluda mõnd kohta korrata või ümber sõnastada.* *Suudab osaleda lühivestluses, kui kontekst on tuttav ja teema talle huvi pakub.* *Oskab argiviibetega väljendada enesetunnet ja tänu.*
	On võimeline vahetama lühikesi lauseid, kuid mõistmisraskuste tõttu ei suuda enamasti vestlust ülal hoida; siiski võib kuuldut mõista, kui vestluskaaslane soostub selle nimel vaeva nägema. *Oskab tervitada ja pöörduda, kasutades lihtsaid igapäevaseid viisakusväljendeid.* *Oskab esitada kutset, teha ettepanekut ja vabandada; oskab kutsele, ettepanekule ja vabandusele vastata.* *Oskab öelda, mis talle meeldib ja mis mitte.*
A1	*Oskab end tutvustada ja kasutada peamisi tervitus- ja hüvastijätuväljendeid.* *Oskab küsida, kuidas läheb, ja vastusele reageerida.* *Mõistab konkreetsete igapäevavajadustega seotud väljendeid, kui neid esitab talle selgelt ja aeglaselt vestluskaaslane, kes on valmis öeldut kordama.*

	VABA MÕTTEVAHETUS (SÕPRADE RINGIS)
C2	*Sama mis C1*
C1	*Suudab raskusteta jälgida keerukat suhtlust kolmandate isikute vahel ja sellest ise osa võtta, isegi kui tegu on abstraktse või võõra teemaga.*
B2	*Suudab osaleda elavas mõttevahetuses emakeelsete viiplejatega.* *Oskab täpselt väljendada oma mõtteid ja arvamusi, tuleb hästi toime keerukama arutluskäiguga.*
	Oskab aktiivselt osaleda vabas mõttevahetuses, kui teema on tuttav. Oskab kommenteerida, selgelt oma vaatenurka esitada, vastakaid ettepanekuid hinnata, oletusi teha ja neile reageerida. *Suudab mõningase pingutusega mõista suuremat osa viibeldust, kuid võib mõttevahetuses kõrvalseisjaks jääda, kui emakeelsed viiplejad ei kohanda oma keelekasutust.* *Oskab põhjendada ja kaitsta oma arvamust, esitada asjakohaseid selgitusi, väiteid ja kommentaare.*
B1	*On võimeline mõistma suuremat osa üldisest jutust, kui vestluspartnerid hoiduvad idioome kasutamast ja viiplevad selgelt.* *Oskab avaldada arvamust mõnel abstraktsel kultuuriteemal (nt filmid). Oskab selgitada, milles seisneb probleem.* *Oskab lühidalt kommenteerida teiste arvamusi.* *Oskab kõrvutada ja võrrelda vastakaid arvamusi, pidada aru selle üle, mida teha, kuhu minna, keda või mida valida jne.*
	Saab üldjoontes aru sõprade ringis toimuva vaba mõttevahetuse põhisisust, kui kasutatakse selget standardset viipekeelt. *Oskab esitada oma vaatenurka või arvamust ning küsida teiste omi, kui teema talle huvi pakub.* *Oskab end mõistetavaks teha, kui avaldab arvamust praktilistes asjades (nt kuhu minna, mida teha, kuidas korraldada väljasõitu vms).* *Oskab viisakalt väljendada veendumusi, arvamusi, nõustumist ja nõustumatust.*
A2	*Saab üldjoontes aru, millest jutt käib, kui viibeldakse aeglaselt ja selgelt.* *Oskab arutada, mida õhtul või nädalavahetusel ette võtta.* *Oskab teha ettepanekuid ja vastata teiste ettepanekutele.* *Oskab väljendada nõustumist ja mitte nõustumist.*
	Oskab arutada igapäevaelu praktilisi küsimusi, kui tema poole pöördutakse otse ning viibeldakse selgelt ja aeglaselt. *Oskab arutada, mida ette võtta ja kuhu minna, ning oskab määrata kokkusaamist.*
A1	*Kirjeldus puudub*

	INFOVAHETUS
C2	*Sama mis B2*
C1	*Sama mis B2*
B2	*Suudab mõista ja vahendada keerukat ametialast teavet ning anda nõu.*
	Suudab usaldusväärselt edastada üksikasjalikku teavet. *Oskab selgelt ja üksikasjalikult kirjeldada, kuidas mingit toimingut läbi viia.* *Oskab sünteesida ja edastada eri allikatest pärinevat infot ning arutluskäike.*
B1	*Oskab oma tegevusvaldkonna piires võrdlemisi usaldusväärselt vahendada, kontrollida ja kinnitada faktiinfot tavapärastel ja tavapäratutel teemadel.* *Oskab kirjeldada mingi toimingu käiku ja anda üksikasjalikke juhtnööre.* *Oskab resümeerida juttu, artiklit, vestlust, arutelu, intervjuud ja dokumentaalfilmi või -saadet ning avaldada nende kohta arvamust ja vastata täpsustavatele küsimustele.*
	Oskab välja otsida ja edastada otsesõnalist faktiteavet. *Oskab küsida ja järgida üksikasjalikke juhtnööre.* *Oskab hankida üksikasjalikku lisateavet.*
A2	*Oskab keelt piisavalt, et tulla suurema pingutuseta toime igapäevasuhtluses.* *Tuleb toime igapäevavajadustega: oskab leida ja edastada lihtsat faktiteavet.* *Oskab esitada küsimusi harjumuste ja tavapäraste tegevuste kohta ning vastata samalaadsetele küsimustele.* *Oskab esitada küsimusi vaba aja tegevuste ja möödanikus tehtu kohta ning vastata samalaadsetele küsimustele.* *Oskab anda ja järgida lihtsaid juhtnööre, näiteks juhatada teed.*
	Tuleb toime lihtsa igapäevasuhtlusega, mis nõuab lihtsat ja otsest infovahetust. *Oskab vahetada piiratud infot tuttavate ja tavapäraste tegevuste kohta.* *Oskab esitada küsimusi töö ja vaba aja kohta ning vastata samalaadsetele küsimustele.* *Oskab küsida ja juhatada teed, toetudes kaardile või plaanile.* *Oskab küsida ja edastada isikuandmeid.*
A1	*Mõistab küsimusi ja juhtnööre, kui need on esitatud aeglaselt ja selgelt, ning saab aru lihtsast lühidast teejuhatusest.* *Oskab esitada lihtsaid küsimusi ja vastata samalaadsetele küsimustele. Oskab moodustada lihtsaid lauseid, mis puudutavad tema vajadusi või väga tuttavat kõneainet, ja vastata samalaadsetele lausetele.* *Oskab küsida teiste inimeste kohta ja vastata enda või teiste kohta käivatele küsimustele (kus ta elab, keda tunneb, mis tal olemas on).* *Oskab väljendada aega, kasutades fraase „järgmisel nädalal”, „novembris”, „kell kolm” jms.*

	KÜSITLEJA JA VASTAJA ROLL
C2	*Tuleb väga hästi toime dialoogiga, oskab vestlust üles ehitada ning suhtleb ühtviisi kindlalt ja ladusalt nii küsitleja kui ka küsitletava rollis; ei jää selles alla emakeelsetele viiplejatele.*
C1	*On võimeline intervjuul edukalt täitma nii küsitleja kui ka vastaja rolli. Oskab kõrvalise abita ladusalt dialoogi arendada, talub hästi oma jutusse sekkumist.*
B2	*Oskab ladusalt ja tulemuslikult intervjueerida. On võimeline kõrvale kalduma ettevalmistatud küsimustest, et pikemalt peatuda põnevamatel vastustel.*
	Ilmutab vastajana algatusvõimet, oskab mõtet arendada, vajades vaid veidi küsitleja abi ja ärgitust.
B1	*Oskab anda konkreetset infot, kui seda intervjuul või konsultatsioonil küsitakse (nt kirjeldada arstile sümptomeid), kuid teeb seda üldsõnaliselt, ilma üksikasjadesse laskumata. Oskab läbi viia ettevalmistatud intervjuud, kontrollida ja üle küsida infot; aeg-ajalt võib paluda öeldut korrata, eriti kui vastused on liiga kiired või pikad.*
	Võib intervjuul/konsultatsioonil aeg-ajalt ilmutada algatusvõimet (nt vahetada teemat), kuid üldiselt toetub siiski tugevalt küsitlejale. Oskab ettevalmistatud küsimuste toel teha lihtsat intervjuud. Suudab esitada mõne ettevalmistamata küsimuse.
A2	*Suudab end vastaja rollis mõistetavaks teha ning tuttava kõneaine korral edastada mõtteid või teavet, kuid võib paluda küsimust selgitada või vajada abi, et soovitut väljendada.*
	Oskab küsitletava rollis vastata lihtsatele küsimustele ja väidetele.
A1	*Oskab küsitletava rollis vastata lihtsatele ja otsestele küsimustele oma isiku kohta, kui need esitatakse idioome kasutamata, väga aeglaselt ja selgelt.*

	ÜLDINE VIIPEKEELNE SUHTLUS
C2	*Valdab idioome ja argikeelt, teab keelendite konnotatiivseid[6] tähendusi. Oskab üsna täpselt edasi anda peenemaid tähendusvarjundeid, kasutades mitmesuguseid varieerimisvõimalusi. Oskab vajaduse korral sujuvalt uuesti alustada ja raskeid kohti ümber sõnastada, ilma et vestluspartner seda õieti märkakski.*
C1	*Väljendub ladusalt ja loomulikult, peaaegu pingutuseta. Viipevara on rikkalik ja lubab lünki ületada ümbersõnastamise abil. Võib ilmneda mõningast väljendite otsimist või mõne väljendi vältimist; keerulisema teema korral võib muidu loomulik sujuv viiplemine takerduda.*
B2	*Väljendub ladusalt, täpselt ja mõjusalt mitmesugustel üldistel ning õpinguid, tööd ja vaba aega puudutavatel teemadel. Oskab mõtteid selgelt siduda. Kasutab spontaanses suhtluses grammatiliselt üsna õiget keelt ega pea sõnumit lihtsustama. Oskab valida olukorrale vastava ametlikkuse taseme.*
	Suudab emakeelsete viiplejatega suhelda küllaltki ladusalt ja spontaanselt, ilma et kumbki pool peaks pingutama. Oskab rõhutada toimunu või kogetu olulisust enda jaoks, selgitada ja põhjendada oma vaateid.
B1	*Saab üsna hästi hakkama vestlusega nii tavapärasel kui ka tavapäratul teemal, kui see puudutab tema tööasju või huvialasid. Oskab vahendada, üle küsida ja kinnitada infot; tuleb toime vähem tuttavas olukorras ja oskab selgitada, milles seisneb probleem. Oskab väljendada mõtteid mõnel abstraktsel või kultuuriteemal (nt filmid, raamatud, muusika).*
	Tuleb lihtsat keelt kasutades toime enamikus reisiolukordades. On võimeline ettevalmistuseta astuma vestlusse, kui kõneaine on tuttav. Oskab avaldada arvamust, anda ja küsida infot igapäevaelu või isiklike asjade kohta (nt perekond, harrastused, töö, reisimine, päevasündmused).
A2	*Suudab küllaltki vabalt suhelda kindlapiirilistes olukordades ja tuleb toime lühivestluses, kui vestluspartner teda vajaduse korral aitab. Tuleb vähese vaevaga toime lihtsas igapäevasuhtluses. Oskab esitada küsimusi ja küsimustele vastata ning vahetada mõtteid, küsida ja anda infot igapäevastes tüüpolukordades.*
	Tuleb toime lihtsa igapäevasuhtlusega, mis nõuab lihtsat ja otsest infovahetust tuttaval teemal (nt töö ja vaba aeg). Suudab vahetada lihtsaid lauseid, kuid mõistmisraskuste tõttu ei suuda ise vestlust ülal hoida.
A1	*Suudab suhelda lihtsas keeles, kui vestluspartner on nõus teda parandama, öeldut aeglasemalt kordama või ümber sõnastama. Oskab esitada lihtsaid küsimusi ja sellistele küsimustele vastata. Oskab moodustada lihtsaid lauseid, mis puudutavad tuttavat teemat või tema vajadusi, ja sellistele lausetele vastata.*

[6] Keelendi normne suhtumis- ja/või emotiivne lisatähendus, nt halvustus, naljatlus, kiitus vms – *Euroopa raamdokumendi toimkond.*

	TOIMINGUD KAUPADE JA TEENUSTE OSTMISEL
C2	*Sama mis B2*
C1	*Sama mis B2*
B2	*Valdab keelt piisavalt, et otsida lahendust vaidlusalustes küsimustes nagu ebaõiglane liiklustrahv, rahaline vastutus korteris tekitatud kahju eest, süüdistused õnnetuse põhjustamises.* *Oskab nõuda kahju(de) korvamist, väljendades veenvalt oma rahulolematust ja pannes selgelt paika, mis piires ta on nõus järeleandmisi tegema.*
	Oskab nii kliendi kui ka teenuse osutaja rollis selgitada, milles seisneb probleem, ja nõuda endale sobivat lahendust.
B1	*Saab hakkama enamiku toimingutega, mis tulevad ette reisil vm sõitudel, reisi või majutuse korraldamisel ja asjaajamisel sihtriigi ametnikega.* *Tuleb toime ebatavalisemates olukordades, mis võivad ette tulla poes (nt ebasobiva ostu tagastamine). Oskab esitada kaebust.* *Saab hakkama enamikus olukordades, mis tulevad ette reisiks valmistumisel (nt reisibüroos) või reisimisel jm sõitudel (nt oskab tundmatus kohas küsida teiselt viiplejalt, millises peatuses maha minna).*
A2	*Tuleb toime suhtlusega tavapärastes olukordades, nagu sõitudel, majutuskoha otsimisel, söömas ja sisseostudel.*
	Oskab küsida tarbekaupu ja põhiteenuseid. *Oskab küsida lihtsat infot reisi või ühissõidukite kohta (bussid, rongid, takso); oskab küsida ja juhatada teed ning osta pileteid.* *Oskab küsida vajalikke asju ja teha lihtsamaid toiminguid poes.* *Oskab anda ja vastu võtta infot koguste, suurusnumbrite ja hindade kohta.* *Oskab teha lihtsamaid oste, väljendada oma soove ja küsida hinda.* *Oskab tellida toitu.*
A1	*Oskab paluda, et talle midagi ulatataks või antaks; oskab teiste küsimise peale asju ulatada või anda.* *Saab hakkama suurusnumbreid, koguseid, hindu ja kellaaegu puudutava infoga.*

	EMAKEELSEST VIIPLEJAST VESTLUSKAASLASE MÕISTMINE
C2	*Mõistab igat emakeelsest viiplejast vestluskaaslast isegi oma valdkonnast väljapoole jääval abstraktsel ja keerukal teemal, kui talle antakse aega rääkija ebastandardse dialektiga harjuda.*
C1	*Mõistab üksikasjalikult abstraktset ja keerukat juttu oma valdkonnast väljapoole jääval spetsiifilisel teemal. Võib vahel mõne üksikasja üle küsida, eriti kui aktsent või dialekt on võõrapärane.*
B2	*Mõistab isegi visuaalselt mürarikkas keskkonnas üksikasjalikult, mida talle standardses keeles viibeldakse.*
B1	*Suudab igapäevases vestluses jälgida selgelt väljendatud pöördumist, kuigi on vahel sunnitud paluma teatud sõnu ja fraase korrata.*
A2	*Saab piisavalt aru, et raskusteta toime tulla lihtsama tavapärase suhtlusega. Mõistab üldjoontes selge, keelelt lihtsa ja teemalt tuttava otsese pöördumise sisu, kui on võimalik aeg-ajalt paluda midagi korrata või ümber sõnastada.*
	Mõistab lihtsas igapäevases vestluses pöördumisi, mis on selgelt ja aeglaselt suunatud otse temale. Kaaslasel on võimalik end arusaadavaks teha, kui ta vaevub pingutama.
A1	*Mõistab igapäevaseid väljendeid, mis aitavad konkreetseid lihtsaid elulisi asju ajada, kui pöörduda tema poole otse, aeglaselt ja korduvate viibetega ning näidata üles vastutulelikkust.* *Mõistab endale suunatud aeglaselt esitatud küsimusi ja suudab järgida lühikesi lihtsaid juhiseid.*

Suhtlusstrateegiad

	SELGITUSTE PALUMINE
C2	*Sama mis B2*
C1	*Sama mis B2*
B2	*Oskab üle küsida, kas ta on viiplejast õigesti aru saanud, ja kahtluste korral selgitust paluda.*
B1	*Oskab paluda äsja räägitu kohta selgitusi või täpsustusi.*
A2	*Oskab väga lihtsalt paluda kordamist, kui ei ole aru saanud.* *Oskab paluda võtmesõnade või -fraaside kordamist argiviibetega.*
	Oskab märku anda, et ei suutnud teise juttu jälgida.
A1	*Kirjeldus puudub*

	SUHTLUSKOOSTÖÖ
C2	*Sama mis C1*
C1	*Suudab oskuslikult siduda oma juttu teiste omaga.*
B2	*Oskab anda tagasisidet ning lisada omapoolseid seisukohti ja järeldusi, aidates nii kaasa arutelu edenemisele.* *Oskab toetada arutelu käiku, näidates, et mõistab kuuldut, haarates teisi kaasa jne.*
B1	*Oskab kasutada põhiviipevara ja -strateegiaid, et vestlust või diskussiooni ülal hoida.* *Oskab kokku võtta, kuhu aruteluga välja on jõutud, aidates kaasa teemas püsimisele.*
	Oskab korrata eelkõneleja öeldut, et kinnitada vastastikust mõistmist ja hoida juttu õigel kursil. *Oskab teisi mõttevahetusse kaasata.*
A2	*Oskab märku anda, et saab jutust aru.*
A1	*Kirjeldus puudub*

	VOORUVAHETUS
C2	*Sama mis C1*
C1	*Suudab eesmärgistatult ja vabalt valida sobivaid fraase, millega sõna saada või kõnevooru hoides mõtlemisaega võita.*
B2	*Oskab sekkuda arutellu, kasutades selleks olukohast keelt.* *Oskab kõnelust olukohaselt alustada, jätkata ja lõpetada ning tõhusalt võtta kõnevooru.* *Oskab kõnelust alustada ja sobival ajal kõnevooru võtta ning soovi korral vestlust lõpetada, kuid ei pruugi seda alati teha kõige sujuvamalt.* *Oskab kasutada käibefraase (nt „See on hea küsimus"), et kõnevooru hoides mõtte väljendamiseks aega võita.*
B1	*Oskab sekkuda arutellu, kui teema on tuttav, kasutades kõnevooru võtmiseks sobivat fraasi.*
	Oskab alustada, jätkata ja lõpetada lihtsat silmast silma vestlust, kui kõneaine on talle tuttav või huvipakkuv.
A2	*Oskab alustada, jätkata ja lõpetada lühivestlust, kasutades lihtsaid võtteid.* *Oskab alustada, jätkata ja lõpetada lihtsat silmast silma vestlust.*
	Oskab paluda tähelepanu.
A1	*Kirjeldus puudub*

Keelepädevus

	ÜLDINE KEELEPAGAS
C2	*Valdab mitmekesist keelevara; oskab mõtteid täpselt viipekeeles väljendada, ühemõtteliselt väljenduda, vajalikku rõhutada või eristada. On võimeline viipekeeles väljendama kõike, mida väljendada tahab.*
C1	*Oskab mitmekesisest keelevarast valida sobivaid vahendeid, et end selgelt väljendada; ei pea piirama seda, mida väljendada tahab.*
B2	*Oskab väljenduda selgelt, ilma et peaks olulisel määral piirama seda, mida väljendada tahab.*
	Oskab keelt piisavalt, et selgelt kirjeldada vajalikku, väljendada seisukohti ja esitada põhjendusi, otsimata silmatorkavalt väljendeid ja kasutades ka keerukamaid lauseid.
B1	*Oskab keelt piisavalt, et avaldada arvamust abstraktsetel või kultuuriteemadel (nt viipeluule ja filmid).*
	Oskab keelt piisavalt, et väljenduda pere, huvialade, töö, reisimise ja päevasündmuste teemal, kuigi jutus võib ette tulla takerdusi ja kaudset väljendust. Piiratud viipevara võib põhjustada kordamist või ka väljendusraskusi.
A2	*Valdab keele põhivara sellisel tasemel, mis lubab toime tulla igapäevastes tavaolukordades; siiski on sageli sunnitud sõnumit lihtsustama ja viipeid otsima.*
	Tuleb lühikesi igapäevaseid väljendeid kasutades toime lihtsates konkreetsetes olukordades: isikute ja igapäevatoimingutega seonduv, soovide ja vajaduste väljendamine, info küsimine. *Oskab kasutada lause põhimalle ning viibelda meeldejäetud fraaside ja lühikeste lausetega iseendast ja teistest, tööst, kohtadest, asjadest jne. Keelevara on väike ja koosneb lühikestest päheõpitud fraasidest, mis lubavad väljendada lihtsaid eluvajadusi. Ettenägematus olukorras võib tekkida pause ja suhtlusraskusi.*
A1	*Teab lihtsaid põhiväljendeid iseenda ja oma konkreetsete vajaduste kohta.*

	GRAMMATIKA KORREKTSUS
C2	*Kasutab grammatiliselt õiget ja keerukat keelt järjekindlalt isegi siis, kui tähelepanu on mujal (nt ütluse planeerimisel või teiste asjaosaliste reageeringute jälgimisel).*
C1	*Kasutab järjekindlalt grammatiliselt õiget keelt, vigu tuleb ette harva ja neid on raske märgata.*
B2	*Valdab grammatikat hästi, aeg-ajalt ette tulevaid vääratusi, juhuslikke vigu ning lauseehituse lapsusi suudab sageli ise parandada.*
	Valdab grammatikat küllaltki hästi. Ei tee vääritimõistmist põhjustavaid vigu.
B1	*Kasutab tuttavas olukorras grammatiliselt üsna õiget keelt, ehkki emakeele mõju on märgatav. Tuleb ette vigu, kuid need ei takista mõistmist.*
	Oskab tavaolukorras üsna õigesti kasutada tüüpkeelendeid ja moodustusmalle.
A2	*Kasutab küll õigesti mõningaid lihtsaid konstruktsioone, kuid teeb sageli vigu (nt ajab segi ajavormid või eksib ühildumisreeglite vastu); siiski on enamasti selge, mida ta öelda tahab.*
A1	*Kasutab vaid üksikuid ära õpitud tarindeid ja lausemalle, kuid ka nendes tuleb ette vigu.*

	HÄÄLDUSPÄDEVUS
C2	*Sama mis C1*
C1	*Oskab varieerida intonatsiooni[7] ja kasutab õigesti lauserõhku, et väljendada peenemaid tähendusvarjundeid.*
B2	*On omandanud selge, loomuliku hääldus[8] ja intonatsiooni.*
B1	*Diktsioon on selge ja arusaadav, kuigi aeg-ajalt on märgata võõrast aktsenti ja häälduslvigu.*
A2	*Viibete hääldus on üldjuhul piisavalt selge, et öeldust aru saada, kuigi võõras aktsent on märgatav ja vestluspartnerid peavad aeg-ajalt paluma arusaamatuid kohti korrata.*
A1	*Väheste äraõpitud viibete ja fraaside artikulatsioonist võivad mõningase pingutusega aru saada need emakeelsed viiplejad, kes puutuvad sageli kokku algajate viiplejatega.*

[7] Viipekeeles tähendab intonatsioon viiplemise laadi, mis väljendub liigutuste kaudu (nt viipe rõhutamine, viipe suurendamine jne).

[8] Hääldus on viibete või sõnade (käelise või häälikulise) vormi moodustamise viis ehk suulise või viipekeele vormiline esitus. Võime öelda ka, et hääldus terminit kasutatakse lisaks sõna või viipe tavapärase (viibeldud või räägitud) artikuleerimise tähenduses.

	KEELEKASUTUSE OLUKOHASUS
C2	*Oskab hästi kasutada idioome ja argikeelt, tajub konnotatiivseid tähendusi. Tajub emakeelsete viiplejate väljendusviisis avalduvaid sotsiolingvistilisi ja ühiskondlik-kultuurilisi norme, oskab oma keelekasutuses neid arvestada. Oskab tulemuslikult vahendada sihtkeeles ja tema enda päritolukogukonnas kasutatavas keeles viiplevaid inimesi, arvestades ühiskondlik-kultuurilisi ja sotsiolingvistilisi erinevusi.*
C1	*Tunneb paljusid idioome ja argiväljendeid, tajub registrivahetusi; siiski võib mõne üksikasja kohta vajada kinnitust, eriti kui viipe erikuju on talle tundmatu.* *Suudab jälgida videosalvestust, kus kasutatakse ulatuslikult slängi vm erikeelt.* *Kasutab keelt paindlikult ja tulemuslikult enamikul suhtluseesmärkidel, valdab emotsionaalset ja vihjelist keelepruuki, oskab teha nalja.*
B2	*On võimeline väljenduma kindlalt, selgelt ja viisakalt nii ametlikus kui ka vabas registris vastavalt olukorrale ja suhtluspartneritele.*
	Suudab mõningase pingutusega osaleda arutelus, isegi kui viibeldakse kiiresti ja kasutatakse argikeelt. *Oskab suhelda emakeelsete viiplejatega, ilma et ta neile tahtmatult nalja teeks, neid ärritaks või neilt tavapärasest erinevat käitumist eeldaks.* *Oskab olukohaselt väljenduda ja suudab vältida suuremaid sõnastusvigu.*
B1	*Oskab keelevahendite abil rahuldada mitmekesiseid suhtlusvajadusi, kasutades sagedasi väljendeid neutraalses registris. Tunneb peamisi viisakusnõudeid, oskab neid täita.* *On teadlik kultuurierinevustest, oskab suhestada oma ja võõrast kultuuri ning tähele panna olulisemaid erinevusi kommetes, harjumustes, hoiakutes, väärtushinnangutes ja uskumustes.*
A2	*Oskab lihtsate keelevahendite abil rahuldada põhilisi suhtlusvajadusi (info andmine ja küsimine, arvamuse ja suhtumise väljendamine).* *Suudab tulemuslikult suhelda igapäevaolukordades, kasutades kõige lihtsamaid üldväljendeid ja järgides peamisi suhtlusreegleid.*
	Suudab vahetada lühikesi lauseid, oskab tervitamisel ja pöördumisel kasutada igapäevaseid viisakusväljendeid. Oskab esitada kutset, teha ettepanekut, vabandada jms ning neile vastata.
A1	*On võimeline looma kontakti, kasutades kõige lihtsamaid igapäevaseid viisakusväljendeid (tervitades, hüvasti jättes, ennast tutvustades; oskab öelda PALUN, TÄNAN, VABANDUST jms).*

	VIIPEKASUTUS[9]
C2	*Viipekasutus on järjekindlalt õige ja sobilik.*
C1	*Tuleb ette väiksemaid keelevääratusi, kuid märkimisväärseid viipekasutus-vigu pole.*
B2	*Viipekasutus on üldjoontes täpne; aeg-ajalt võib küll viipevalikul eksida, kuid see ei takista suhtlust.*
B1	*Valdab põhiviipevara, kuid teeb märkimisväärseid vigu, kui on vaja väljendada keerukamat mõtet või kui teema ja olukord on võõras.*
A2	*Valdab igapäevavajadustega piirnevat nappi viipevara.*
A1	*Kirjeldus puudub*

[9] Euroopa keeleõppe raamdokumendis pealkirjaga „Sõnakasutus“.

	VIIPEVARA ULATUS[10]
C2	*Valdab rikkalikku viipevara, sealhulgas idioome ja argikeeleväljendeid, tajub konnotatiivseid tähendusi.*
C1	*Valdab rikkalikku [nii põhi- kui tuletatavat] viipevara ja oskab viipevaralünkadest üle saada kaudse väljenduse abil; viibete otsimist või mõne väljendi vältimist tuleb ette harva. Kasutab ka idioome ja argikeeleväljendeid.*
B2	*Valdab oma tegevusala ja üldiste kõneainete piires ulatuslikku [põhi- ja tuletatavat] viipevara. Oskab korduste vältimiseks väljendust enamasti varieerida, kuid viipevaralüngad võivad siiski põhjustada takerdust või kaudset väljendust.*
B1	*[Põhi- ja tuletatav] viipevara on piisav igapäevaste teemade jaoks (perekond, huvialad, töö, reisimine, päevasündmused), kuigi vahel võib ette tulla kaudset väljendust.*
A2	*[Põhi- ja tuletatav] viipevara on küllaldane, et tulla toime igapäevaste tuttavate toimingutega.*
	[Põhi]viipevara on piisav, et rahuldada põhilisi suhtlusvajadusi. [Põhi]viipevara on piisav, et rahuldada lihtsaid eluvajadusi.
A1	*Teab peamisi põhiviipevarasse kuuluvaid argiviipeid ja fraase mõne konkreetse olukorra kohta.*

[10] Euroopa keeleõppe raamdokumendis pealkirjaga „Sõnavara ulatus“.

Pragmaatiline pädevus

	KEELEKASUTUSE PAINDLIKKUS
C2	*Oskab mõtteid paindlikult ümber sõnastada, et varieerida keelekasutust olukorra või vestluspartneri järgi ning väljenduda ühemõtteliselt.*
C1	*Sama mis B2*
B2	*Oskab väljendusvahendite valikul lähtuda olukorrast ja sõnumi vastuvõtjast ning valida olukohase ametlikkuse astme.*
	On võimeline kohanema vestluses tavapäraste suuna, stiili või rõhuasetuse muutustega. *Oskab varieerida väljendusviisi.*
B1	*Oskab kohandada oma väljendust, et tulla toime ebatüüpilises ja isegi keerulises olukorras.*
	Oskab paindlikult kasutada lihtsaid keelevahendeid, et väljendada vajalikku.
A2	*Oskab kasutada meeldejäetud lihtsaid fraase ning viipekasutust vastavalt olukorrale vähesel määral varieerida.*
	Oskab viipeid ümber tõstes varieerida äraõpitud fraase.
A1	*Kirjeldus puudub*

	TEEMAARENDUS
C2	*Sama mis C1*
C1	*Oskab viibelda keerukaid kirjeldusi ja jutustusi, sidudes allteemasid, arendades mõtet ja lõpetades sobiva kokkuvõttega.*
B2	*Oskab selgelt arendada kirjeldamist või jutustamist nõudvat teemat, avades peamisi seisukohti ning toetades neid põhjenduste ja näidetega.*
B1	*Oskab üsna ladusalt jutustada ja kirjeldada, väljendades mõtteid lihtsate lausete järjendina.*
A2	*Oskab jutustada ja kirjeldada sidumata fraasidega.*
A1	*Kirjeldus puudub*

Teksti selgus ja sidusus

	TEKSTI SELGUS JA SIDUSUS
C2	*Oskab luua loogilisi, mõttelt ja ehituselt sidusaid tekste, kasutades mitmeid ülesehitusviise ja sidumisvõtteid.*
C1	*Oskab selgelt, sujuvalt ja loogiliselt väljenduda, valdab kompositsioonimalle ja sidumisvõtteid.*
B2	*Oskab mitmesuguste siduvate väljendite abil tulemuslikult edasi anda mõtteseoseid.*
	Oskab kasutada piiratud hulgal seostamisvõtteid, mis lubab ühendada lausungid selgeks sidusaks tekstiks. Mõttekäik võib seejuures jääda mõneti katkendlikuks, eriti pikemates lõikudes.
B1	*Oskab ühendada lühemaid ja lihtsamaid sisuüksusi lihtsaks seotud järjendiks.*
A2	*Oskab kasutada kõige sagedasemaid sidesõnu, et ühendada lauseid jutustuseks või tunnuste loendeid kirjelduseks.*
	Oskab ülekandeliigutustega siduda fraase lihtsate sidesõnade abil nagu „ja”, „aga”, „sest” ning esitada loetelu.
A1	*Oskab siduda sõnu ja fraase põhisidendite abil nagu „ja” või „siis”.*

Kvalitatiivsed aspektid

	VÄLJENDUSTÄPSUS
C2	*Oskab peenemate tähendusvarjundite edasiandmiseks üsna korrektselt kasutada mitmesuguseid täpsustavaid keelendeid (määramäärsõnu, kõrvallauseid jm).* *Oskab ühemõtteliselt väljenduda, vajalikku rõhutada või eristada.*
C1	*Oskab arvamustes ja väidetes üsna täpselt edasi anda kindluse, kahtluse, võimalikkuse, tõenäosuse jms astet.*
B2	*Suudab usaldusväärselt edastada üksikasjaliku teabe.*
B1	*Oskab üsna täpselt selgitada mõtte või probleemi tuuma.*
	Suudab edastada lihtsat ja pakilist teavet, anda edasi kõige olulisemat. *Oskab arusaadavalt väljendada oma jutu peamist mõtet.*
A2	*Suudab vahendada lihtsat nappi teavet tuttavatel igapäevastel teemadel.* *Ootamatus olukorras peab enamasti sõnumit lihtsustama.*
A1	*Kirjeldus puudub*

	VIIPLEMISE LADUSUS
C2	*Oskab väljenduda loomulikult, pingutuseta ja takerdumata. Pause teeb vaid täpsema sõnastuse või sobiva näite ja selgituse otsimisel.*
C1	*Oskab väljenduda ladusalt ja spontaanselt, peaaegu pingutuseta. Keerulisema teema korral võib loomulik, sujuv viiplemine siiski takerduda.*
B2	*On võimeline ettevalmistuseta suhtlema, väljendub ladusalt ja vabalt ka siis, kui käsil on pikem ja keerukam kõnelõik.*
	Oskab hoida enam-vähem ühtlast tempot ka pikemate kõnelõikude korral. Võib kõhelda vormide ja väljendite valikul, kuid pikemaid pause teeb harva. Suudab suhelda küllaltki ladusalt ja spontaanselt, nii et igapäevases suhtluses emakeelsete viiplejatega ei pea kumbki pool pingutama.
B1	*On võimeline võrdlemisi vabalt väljenduma. Suudab jätkata kõrvalise abita, kui sõnastusraskuste tõttu ummikusse satub ja kõnes seetõttu pause tekib.*
	Oskab arusaadavalt väljenduda, kuigi pikema kõnelõigu korral teeb sageli pause, et otsida ja luua viipeid ja grammatilisi vorme või korrigeerida viiplemist.
A2	*Oskab end lühivestluses mõistetavaks teha, kuigi sageli on märgata pause, ebasobivaid alustusi ja ümbersõnastamist.*
	Oskab väljenduda lühifraasidega, kui kõneaine on tuttav, kuigi sageli on märgata takerdumist ja ebasobivaid alustusi.
A1	*Tuleb toime väga lühikeste sidumata valmisfraasidega. Teeb sageli pause, et otsida väljendeid, väljendada võõramaid viipeid või korrigeerida sõnastust.*

Sõnastik

Euroopa keeleõppe raamdokumendi üldterminid

Kakskeelsus / bimodaalne kakskeelsus; ühiskonna mitmekeelsus / indiviidi mitmekeelsus, ingl k *bilingualism / bimodal bilingualism*; *multilingualism / plurilingualism*	**Kakskeelsus** – üksikisiku või kogukonna võime suhelda kahes keeles mis tahes tasemel. **Bimodaalne kakskeelsus** – ühe suulise ja ühe viipekeele oskamine nende erinevaid modaalsusi silmas pidades. **Ühiskonna mitmekeelsus** – kahe või enama keele oskamine või kooseksisteerimine ühiskonnas või kogukonnas. **Indiviidi mitmekeelsus** – indiviidi võime suhelda kahes või enamas keeles mis tahes tasemel.
Hääldus ja aktsent, ingl k *pronunciation and accent*	Hääldus osutab sellele, kuidas sõnu või keeli foneetiliselt esitatakse, või sellele, kuidas keegi sõna konkreetsel juhul kuuldavale toob. Kui kellegi kohta öeldakse, et tal on „korrektne hääldus“, peetakse konkreetse dialekti piires silmas mõlemat. Erinevad inimesed või rühmad võivad hääldada sõna erinevalt. Häälduserinevused tulenevad mitmest tegurist, sh kasvukeskkonnast, elukohast, häirest, mis mõjutab suulise kõne või viibete moodustamist, rahvus- või kultuurilisest kuuluvusest, sotsiaalsest taustast ja haridustasemest. Hääldus on viibete või sõnade (käelise või häälikulise) vormi moodustamise viis ehk suulise või viipekeele väljaütlemise viis. Võime öelda ka, et hääldus terminit kasutatakse lisaks sõna või viipe tavapärase (viibeldud või räägitud) artikuleerimise tähenduses. Viipekeelte „hääldus“ puhul räägitakse pigem „viibete moodustamisest foneemi tasandil“. Aktsent tähendab sõnade või viibete eripärast moodustamist (nt võib kellelgi olla piirkondlik või võõrapärane aktsent, mis erineb kohalikust aktsendist).
Kõne ladusus (funktsioonipädevus), ingl k *fluency (functional communicative competency)*	Euroopa keeleõppe raamdokumendis on kõne ladusus määratletud kui loomulik, pingutuseta ja takerdusteta eneseväljendus, mis lubab kõnelejal või viiplejal erinevates olukordades tulemuslikult suhelda. Ladususe mõistet kasutatakse sageli seoses väljendusosavuse ja vilunud keelekasutaja tasemel kõnelemise või viiplemisega.
Idioom / idiomaatiline väljend / idiomaatiline viibe[11] / metafoor, ingl k *idioom* / *idiomatic expression* /	Idioom on teatud väljend, mille tähendust ei saa välja lugeda seda moodustavate sõnade tähendustest. Näiteks eesti keeles PILLI LÖÖMA tähendab virisema või nutma; SILMA TORKAMA tähendab midagi märkama asja erilisuse tõttu.

[11] Idiomaatilise viipega kaasneb kindel suupilt, näoilme ja sageli ka häälitsus ning liigutuse intensiivsus, mis täpsustab viipe tähendust.

idiomatic signs* / *metaphor	Sõnade või väljendite ülekantud tähenduses kasutamist nimetatakse metafooriks. Näiteks kui miski on ootamatu ja võimatu, siis väljendatakse seda pähe tulistamisena.
Argikeelsus	Argikeelseteks nimetatakse mitteametlikke väljendeid, mida kasutatakse pigem igapäevasuhtluses ja mitteametlikes olukordades. Näiteks kui kellegi kohta öeldakse, et ta on „peast põrunud“, tähendab see, et ta on hulluks läinud (viibe HULL). Samuti on näiteks rumala inimese kohta kasutatav viibe PEA KÕVA.
Pragmaatika	Pragmaatika uurib kasutuskonteksti mõju keelele. Pragmaatiliselt pädev viipleja või kõneleja teab, kuidas kasutada keelt eesmärgipäraselt oma vajaduste rahuldamiseks või toimingute tegemiseks; ta teab, kuidas viiped/sõnad võivad väljendada oma esmasest tähendusest erinevaid tähendusi. Kontekst mõjutab alati keelekasutust. Näiteks vormib see seda, kuidas konkreetses olukorras kõneldakse või kirjutatakse. Kontekst mõjutab ka suhtlusolukorda, milles keelt toodetakse ja mõistetakse: kontekst mõjutab viipleja/rääkija keelelisi valikuid. See, kuidas viipleja/rääkija konteksti mõtestab ja mis olukorras ta on, mõjutab seda, mida ta viipleb/ütleb. Tulemuseks on olukohane suhtlus, mis on kontekstitundlik.
Sotsiolingvistiline pädevus	Sotsiolingvistiline pädevus puudutab neid teadmisi ja oskusi, mida eeldab keelekasutuse sotsiaalse mõõtmega toimetulek. Sotsiolingvistiline pädevus on võime tõlgendada keelevariantide sotsiaalseid tähendusi, keele ja koodivahetuse valikuid, mida viiplejad või kõnelejad konkreetsetes olukordades teevad, et erinevates suhtlusaktides osaleda. Lisaks on sotsiolingvistiline pädevus osa sotsiokultuurilisest pädevusest, mille abil kogukonna liikmed osalevad erinevates tegevustes keeleliselt ja kultuuriliselt mitmekesises keskkonnas.
Propositsioon / väljendustäpsus, ingl k *proposition / propositional precision*	Propositsioon väljendab keeles olukordi või lause põhilisi osi. Muu hulgas tähendab see viiteid tegijatele, tegevustele ning neile, keda või mida tegevused mõjutavad. Nende abil väljendatakse suhteid mõistete vahel, millele viipleja või kõneleja viitab. Propositsioone võib muu hulgas väljendada väite, küsimuse või käsklusega. ***Näide:*** *Naine tegi suppi. (väide)* *Kas naine tegi suppi? (küsimus)* *Naine peab kohe tegema suppi! (käsk)* Kuigi esitatud lausete (väide, küsimus ja käsk) illokutiivne jõud on erinev, on nende sisu sama: tegija (naine), tegevus (tegema) ja see, millele tegevus on suunatud (supp). Viipekeeles sisaldab propositsioon viipeid ja mittekäeliseid elemente, mida sõltuvalt tähendusest erineval moel kombineeritakse ja rõhutatakse.

	Euroopa keeleõppe raamdokumendis on väljendustäpsus määratletud kui võime sõnastada arusaadavalt oma mõtteid ja ettepanekuid.
Teksti selgus ja sidusus, ingl k *coherence and cohesion*	Teksti sidususe saavutamiseks kasutatakse lausete ja tekstiosade liitmiseks erinevaid keelelisi vahendeid. Teksti selgus ilmestab vestluspartneri arusaama tekstist. Selgust ja sidusust ei saa teineteisest täielikult eristada: nende koostoime aitab tagada selle, et viipleja/kõneleja/kirjutaja püüded luua sidusat teksti on vestluspartnerile/lugejale arusaadavad.
Tekstitüübid ja žanrid	Tekstitüübid hõlmavad kõiki loodavaid tekste, sh argumenteerivaid tekste (esitatakse nii poolt- kui ka vastuväiteid), informatiivseid tekste (selgitatakse toimunut), selgitavaid tekste (antakse (sageli kronoloogilises järjestuses) informatsiooni protsesside kohta) ja jutustavaid tekste (esitatakse lugu, sh infot osaliste, koha ja aja kohta).
Deiktiline ja anafooriline viitamine (deiksis ja anafoor)	Deiktiline viitamine (deiksis) on seotud sellega, kuidas me kaardistame tekstis leiduvaid objekte oma asukohast ja käesolevast ajahetkest lähtudes. Näiteks kui viibelda klassifikaatorit kasutades, võib klassifikaator olla nii deiktiline kui ka anafooriline. Näiteks kui viipleja esitab järgmise teksti, näeb vestluspartner esitatud sündmustikku deiktilise väljendusena (st info on esitatud viipleja seisukohast). **Näited:** *KLA-JALAD (viiperuumis liigutusega viiplejast eemale, tähistades inimese liikumist teatud suunas)* *PUU (paigutatakse viiperuumis paremal, tähistades tegelikkuses puu asukohta)* *KLA-AUTO (autot väljendav positsiooniviibe asetatakse viiperuumi keskele)* Anafooriline viitamine tähendab seda, et me viitame teises kohas ja teisel ajal tagasi eelnevalt kõneks olnud objektidele. Näiteks kui viipekeelses jutus mainitakse meest ja paigutatakse viibe MEES viiperuumis teatud piirkonda, saab hiljem sellele piirkonnale lihtsalt osutada, et viidata eelnevalt mainitud mehele. Deiktilisi ja anafoorilisi viiteid saab väljendada käeliste viibete (osutamise), pilgu või pea asendi muutusega.
Keeleõppija (mõnikord L2 õppija)	Isik, kes soovib omandada keelt, mis ei ole tema emakeel. **L1** Esimene omandatud ja kasutatav keel. **L2** Teine omandatud ja kasutatav keel.
Õppija iseseisvus, ingl k *learner autonomy*	Võime vastutada oma õppimise eest.

	Õppija iseseisvus on võime end kõrvalt vaadata, kriitiliselt reflekteerida, võtta vastu otsuseid ja iseseisvalt tegutseda. Iseseisvad õppijad võtavad vastutuse oma õppimise eest. See tähendab eesmärkide valimist, sihtide seadmist ja teadvustatud otsuseid eelistatud õppesisu osas, mis lähtub nende enda huvidest ja olemasolevate oskuste tasemest, mille saab välja selgitada enesehindamise abil.

Hindamisega seotud terminid

Hindamine, ingl k *assessment*	**(1)** Info kogumine, kvantifitseerimine ja kasutamine, et mõõta üksikisiku ja/või institutsiooni õpitulemusi. Hindamine on hinnangu andmise (ingl k *evaluation*) üks vorme. Õpitulemuste hindamine (ingl k *achievement assessment*) – õppija tulemuste mõõtmine konkreetsel kursusel ja õppekavas seatud eesmärkide suhtes. Keeleoskuse hindamine (ingl k *proficiency assessment*) – õppija tulemuste mõõtmine ühtsete keeleoskustasemete ja pädevuste suhtes. Euroopa Nüüdiskeelte Keskus lisab, et õppija oskusi, pädevusi ja võimekust hinnatakse pikema ajavahemiku vältel, mis annab keeleõppija edasijõudmisest selge ülevaate. **(2)** Eristatakse kujundavat ja kokkuvõtvat hindamist. ***Kujundavas hindamises*** (ingl k *formative assessment*) analüüsitakse õppija õppimist (hoiakuid, oskusi, harjumusi ja teadmisi) pikema ajavahemiku vältel, et õppimist ja õpetamist parendada. Pikema aja jooksul toimuva kujundava hindamise eelis on, et õpetajad saavad hinnata õppijat ja muuta oma lähenemisviisi, toetamaks õppija õppimist ja aitamaks tal saavutada keeleõppe eesmärke. ***Kokkuvõttev hindamine*** (ingl k *summative assessment*) võimaldab testida õppijat konkreetsel ajal, näiteks kursuse või õppeaasta lõpus. Selle lähenemisviisi võimalikuks puuduseks on, et selle abil ei saa hinnata, kuidas õppija on õpetamise ja õppimise protsessi vältel edasi jõudnud. **(3)** ***Hindamine*** Õppija õpitulemuste mõõtmine vastavalt kursuse eesmärkidele.
Valiidsus, ingl k *validity*	Test on valiidne, kui see mõõdab seda, mida soovime sellega mõõta. Näiteks kui me soovime mõõta rühma inimeste suhtlusoskust itaalia keeles, võib eeldada, et tulemused erinevad rühma sees vastavalt õppijate keelepädevusele ehk mõned tulemused on kõrgemad, teised madalamad. Saame rääkida ka testide kasutamise valiidsusest, mis on seotud sellega, kuivõrd teooria ja kogutud andmed toetavad testide kasutamisest tulenevaid soovitusi testitulemuste tõlgendamiseks.

	Testi puhul räägime sisuvaliidsusest, kui testi üksikküsimused või -ülesanded hõlmavad esinduslikku osa testitava teadmiste või võimekuse valdkonna küsimustest või ülesannetest.
Usaldusväärsus, ingl k *reliability*	Testimise usaldusväärsus seisneb järjepidevuses: usaldusväärne test annab korduvkasutusel samad või sarnased tulemused. Tahame märkida, et kõrge usaldusväärus ei tähenda tingimata, et test on hea või tulemuste tõlgendamine on valiidne. Ka halb test võib anda väga usaldusväärseid tulemusi. **Hindamise usaldusväärsus** (ingl k *inter-rater reliability*) Määr, mille ulatuses ühe testitava tulemused erinevate hindajate puhul kattuvad. **Hindaja usaldusväärsus** (ingl k *intra-rater reliability*) Määr, mille ulatuses üks hindaja hindab sama sooritust erinevas olukorras sarnaselt.
Teostatavus, ingl k *feasibility*	Hindamisprotseduur peab olema ka praktiliselt teostatav. Teostatavus on oluline eelkõige sooritustestides. Hindajad tegutsevad ajaliselt piiratud tingimustes. Nad näevad sooritusest vaid piiratud osa. Euroopa keeleõppe raamdokumendi kasutajad peavad raamdokumendis eristatud kategooriate vahel valima ja vajaduse korral kategooriaid ühitama.

Viipekeele eriterminid

Viipekeel (viiperuum, ikoonilisus)	Erinevalt lineaarsetest suulistest keeltest on viipekeeled visuaalsed. See väljendub mitme aspekti, näiteks ikooniliste viibete ja viiperuumi kasutamise kaudu. Ikoonilisus tähistab lahutamatut seost vormi ja tähenduse vahel (nt viibe JOOMA väljendatakse erinevalt – viipevorm on seotud sellega, kas juuakse tassist, purskkaevust või kraanist). Viiperuum on viiplejat ümbritsev ruum, kus üldiselt viipeid moodustatakse, isegi kui viidatakse minevikulistele sündmustele.
Viipekeelte fonoloogia (vt ka mittekäelised elemendid)	Iga viibe koosneb käelistest ja mittekäelistest elementidest. Käelisi elemente saab eritleda nelja parameetri abil: viipe käekuju, liigutus, moodustamise koht ning sõrmede ja peopesa orientatsioon. Näiteks kui näidatakse viibet VAATAMA, võib V-käekuju olla peopesaga viipleja poole, viibe võib olla suunatud viipleja näost kaugemale ja kergelt allapoole nähtava objekti suunas või koha suunas, kus viipleja varasemalt näidatud objekt võiks olla.
Mittekäelised elemendid	Mittekäelised elemendid on need elemendid, mis ei hõlma käsi. Need on silma- ja kulmuliigutused (nt kulmude üles või alla liigutamine, kissitamine), näoilmed (nt avatud või suletud suu, pruntis huuled) ning teiste kehaosade liigutused (nt õlgade ja/või pea ette või taha liigutamine). Sageli neid elemente kombineeritakse, näiteks viipleja kummardub ette, kulmud kergitatud, silmad pärani ja huuled kergelt avatud. Viipekeeles saab eristada ka kaht tüüpi suuliigutusi: (i) mõiste tähendusest motiveeritud suukuju (suupilt) ja (ii) suulisest keelest motiveeritud suupilt (artikulatsioon). Kuigi viipekeeled on neid vahetult ümbritsevatest suulistest keeltest eraldiseisvad, saavad nad neilt siiski mõjutusi. Viiplejad võivad kasutada ka suuliigutusi, mis ei pärine kõneldud keeltest. Näiteks viipega MÕTLEMA kaasneb m-häälikust motiveeritud suupilt ja mõtlemist väljendav näoilme (kulm kortsus, silmad kissis ja pea liigub ettepoole) või suupilt (huuled kokku surutud), mis ei ole motiveeritud m-häälikust.
Konstrueeritud tegevus / konstrueeritud dialoog / perspektiiv / vaatenurk	Konstrueeritud tegevus ja konstrueeritud dialoog on viipekeeles sageli kasutatava rollivahetuse suhtlusfunktsiooni sotsiolingvistiline kirjeldus. Lühidalt tähistatakse nende terminitega viisi, kuidas viiplejad kasutavad oma keha, pead ja pilku, et anda edasi loo osaliste tegevust, mõtteid, sõnu ja väljendeid. Konstrueeritud tegevust ja dialoogi kasutatakse sageli lugude jutustamisel, aga ka teistes tekstitüüpides.

PROSIGN

www.ecml.at

Euroopa Nüüdiskeelte Keskus on Euroopa Nõukogu institutsioon, mis on loodud liikmesriikides keeleõppe kvaliteedi edendamiseks.

EST

Euroopa Nõukogu on mandri juhtiv inimõiguste organisatsioon. Nõukogul on 47 osalisriiki, kellest 28 on Euroopa Liidu liikmesriigid.

www.coe.int

Kõik Euroopa Nõukogu liikmesriigid on alla kirjutanud Euroopa Inimõiguste Konventsioonile, mis on inimõiguste, demokraatia ja õigusriigi kaitseks koostatud rahvusvaheline lepe. Euroopa Inimõiguste Kohus teostab järelevalvet, kuidas osalisriigid Konventsiooni tegelikkuses rakendavad.

EUROPEAN CENTRE FOR MODERN LANGUAGES
E C M L
C E L V
CENTRE EUROPEEN POUR LES LANGUES VIVANTES

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE